

Sancz Klára Lujza (Budapest):

Gróf Széchenyi István 1813-ban kinyilvánított véleménye a Habsburg Birodalom jövőjéről

Előadásommal gróf Széchenyi Istvánnak egy fiatalkori kijelentésére szeretném felhívni a figyelmet, amely Hazánkat és a Habsburg Birodalmat érintő helyzetet illetően alapjaiban megváltoztató módjának a bekövetkeztét vázolja fel betegtársainak egy beszélgetés alkalmával az étteremben.

Gróf Széchenyi István Prágában, egy ideiglenes tábori kórházzá berendezett volt fogadó épületében ápol, lábadozó betegként, – ötévi katonai szolgálattal a háta mögött, huszonegy évesen – jutott el olyan társadalmi életforma eljövételének a lehetőségét előrejelző állásfoglalás megfogalmazására, amely, elhangzása idején, – a nem előre látók- gondolkodók számára – elkövetkezetlennek tűnhetett. Számára azonban ez a kijelentés reális következtetés megnyilvánulása volt, a meglévő, uralkodó politikai helyzet állapotának megfelelő értékeléseként, a Habsburg Birodalom és Magyarország helyzetét illetően. Ennek a véleménynek a kialakulása a szülői házból hozott és az iskolai tanulmányokon keresztül kapott alapokon nyugvó, valamint a katonai évei alatt szerzett tapasztalatokon keresztül leszűrt benyomásokból, információkból tevődött össze.

Magyarország helyzete a Habsburg Birodalomban, tárgyalt időszakunk, - Széchenyi István életének elejétől, 1791-től 1813-ig terjedő időre vonatkozóan, - nagyon nyugtalan, sok problémával terhes volt. Az önállóság és a szabadság elnyerésének a lehetősége sokoldalú megközelítéssel estek latba és a végrehajtás módozatai is többirányúak voltak. A Napóleon által felkínált szabadság és önállóság megvalósíthatóságának a lehetősége, amelyet 1809. május 15-én, a Schönbrunnban kiadott kiáltványában felvázolt, elhalványult, sokak számára ellehetetlenült.

Tekintve, hogy a Habsburg Birodalom a franciákkal több háborút viselt a területi kérdések megoldására, Magyarország is érdekeltté vált a háborúban való részvételre.

I. Ferenc császár már 1808 nyaratól készült az újabb háborúra Napóleon ellen, amelyhez az 1808. szeptember 3-án megnyílt magyar országgyűlésen kedvező támogatást nyert. Az újabb háborús veszély háttérbe szorította a nemzeti sérelmeket. A Diéta 20.000 újoncot szavazott meg és kilátásba helyezte annak a lehetőségét is, hogy még növeli ezt a létszámot, ha szükséges.

A vármegyékben megkezdtek a hadra szervezhető nemesek összeírását és vagyoni helyzetüknek a felmérését. Ezekből az összeírásokból az is kiderült, hogy az európai átlaghoz mérten Magyarországon nagyon sok a nemes ember, viszont az anyagi színvonala nagyon alacsony.

Erre az időre a nemesség jelentős része szembefordult a franciákkal, a kezdeti időkben kialakult szimpátia ellenére. Annak a lehetőségnek a veszélye, hogy az új rendszer az egész feudális berendezkedés megsemmisülésével fenyegethet, háttérbe szorította a nemzeti sérelmeket. Kétségessé vált többek számára, hogy a nemesi születési kiváltságok megmaradnak-e a Napóleon által felkínált szabadságban? Ennek a lehetőségnek a veszélye szembe fordította a nemességet Napóleon felkínált felszólításának teljesítésével. A nemességnek még azon rétege is ellenállt, akik még őrizték és képviselték az 1790-es évek hazafias és reform törekvéseit, annak ellenére, hogy nézeteiknek, állásfoglalásuknak – a rendőrruralomtól való félelmükben – nem mertek hangot adni. Az 1795-ben lezajlott Jakobinus-per után a radikálisan gondolkodók visszahúzódtak a nyilvános véleménynyilvánítástól. Azonban 1797-től, ha kevésbé erőteljesen, és titokban, de hangot adtak nézeteiknek. 1797 tavaszán a megyék vezetői még csak nagy vonakodások közepette ajánlottak meg újoncokat a franciák elleni háborúba. És bár 1798-ban már arra a hírre, hogy a franciák elfoglalták Rómát és elűzték a Pápát, Nagyszombatban, ismeretlen emberek, röpcédulát terjesztettek, amelyben arra buzdítottak, hogy ideje volna Magyarországon is a francia példát követni. Az ország lakószáma hiába félt a rendőri terrortól, időről-időre feltört

a remény az önállóság és a szabadság elnyerésére, a franciák jelenléte által. De még évekkel később is, 1808-ban, a nemesi felkelés meghirdetésekor, gróf Festetics György, Zala megye főispánja, az alispán, Spissich János, és több földesúr kezdeményezésére, megtagadta a felkelésben való részvételt. Ez az ellenállás megtorlást vont maga után. De Zala megyét hiába büntették meg ezért az állásfoglalásért, a radikálisan gondolkodó nemességet csak azok az érvek kezdték eltéríteni álláspontjuktól, amelyek 1809-re egyre erőteljesebben hangot adtak és kaptak a francia példa követése ellen. Ennek a nézetnek az alátámasztására említtem meg Horvát Istvánnak, az egyik felvilágosult gondolkodású tudósunknak, - aki később, mint tudjuk, az Országos Széchenyi Könyvtár igazgatója lett – többek előtt ismert véleményét, amelyet 1809 júniusában naplóbejegyzésében rögzített: „Ausztria uralma alól magunk erejéből aligha, csak a franciák segítségével szabadulhatunk fel. De vajon Napóleon uralma alatt függetlenebbek leszünk-e?”

Kazinczy Ferenc, a magyar jakobinusok perében először halálra ítélt, majd börtönbüntetésre enyhített ítéletű résztvevő, 7 évi börtönbüntetés letöltése után szabadulva, azt írta levelében egyik Erdélyben élő barátjának, hogy „... némelyek nem remélik, mások nem is óhajtják Napóleon győzelmét.” Cserey Miklós válaszában tájékoztatta Kazinczyt, hogy Erdélyben is sokan félnek Napóleontól, és azzal érvelnek, hogy a nemzet politikai szabadságát és ősi Alkotmányát egyaránt veszély fenyegetné francia győzelem esetén. Vay Dániel, a függetlenségi törekvésekkel és a reformokkal is egyetértő Szabolcs megyei nemes, már egy olyan – a véleménye szerint – megbízható forrásból szerzett információt közöl barátaival, hogy az már egy eldöntött dolog, hogy francia győzelem esetén Napóleon lesz Magyarország királya.

Az ilyen, és az ezekhez hasonló hírek hallatán, a magyar nemesség, szinte teljes egészében, szembefordult Napóleonnal. Kis részük hazafias aggódságból, nagy többségük kiváltságos helyzetük elvesztésének lehetősége feletti aggodalomból kiindulva, alakítva ki állásfoglalását. Nagyobb veszélyt kezdtek látni a francia győzelemben, mint a Habsburg uralom fenntartásában.

Fennmaradt rendőrségi jelentésekből tudomásunk van arról is, hogy a rendőrség eljárást indított több nemes ember ellen, polgárok és értelmiségiek ellen is, akik Napóleont és a franciákat dicsérték. Előfordult az Országban, ahol még a parasztság is megmozdult és megtagadták a robotot, de ez az ellenszegülés nem terjedt el.

Mindezek az események azt bizonyítják, hogy a korabeli társadalom minden rétegében nagy bizonytalanság uralkodott a jövőjét illetően. Ezért aztán 1809-ben a nemesi felkelők csatlakoztak a Napóleon elleni háborúhoz.

A Hazaszeretet nemes érzésétől átítatott, és a Haza megvédésének kötelességével eltelt tudattól indítva jelentkezett gróf Széchenyi István is és bátyjai is a nemesi felkelésben való részvételre.

Ismeretes, hogy gróf Széchenyi István egy olyan magyar grófi családba született hatodik gyermekként 1791. szeptember 21-én, Bécsben, amelynek tagjai közt több, neves, a Haza sorsát javító, tevékeny tagja volt. Ezt a Haza sorsát javító tevékenységet, gróf Széchenyi István édesapja, gróf Széchenyi Ferenc is hatékonyan folytatta, jó példát mutatva gyermekeinek.

Gyermekeit Isten-, Király-, és Hazaszeretet iránti tiszteletre, szeretetre nevelte. Ez a hármas alapkövetelmény a Család tagjai számára, több generáció óta, kötelező feladatként jelenlevő életfelfogássá ivódott bele szellemiségükbe. Ez a hármas alapkövetelmény kiegészült, összegzésként gróf Széchenyi Istvánnál is a Családszeretettel, amely alapvetően meghatározta gondolkodásmódját. Ennek a követelménynek a megfeleléseként Hazaszeretetének nagyszerű tanújelét adta 1809-ben azzal, amikor ifjú fejjel, mind két bátyjával, Lajossal és Pállal együtt, jelentkezett a Napóleon elleni háborúban való részvételre. Ez azért is volt nagy jelentőségű, mert a Széchenyi fiúk, - az előírások szerint – a különböző felmentő feltételek megléte miatt mentesültek a katonai szolgálat alól. Ennek ellenére mind hárman vállalták a felkelésben való

részvételt. A két fiatalabb fiú, Pál és István, egyúttal azt is jelezték a Szüleiknek, hogy Ők élet-hivatásul is szeretnék választani a katonai pályát. Gróf Széchenyi Ferenc elfogadta fiai elhatározását, de arra kérte Őket, hogy egyenlőre, csak mint önkéntesek lépjenek be a hadseregbe.

A legidősebb fiú, Lajos, már századosi rangban, a soproni lovas hadosztályhoz került. A két fiatalabb fiúnak, Pálnak és Istvánnak a katonai pálya megkezdéséhez szükséges kiképzés megszerzése előmozdításához gróf Széchenyi Ferenc igénybe vette hivatali kapcsolatait. Levelet írt a bécsi Kriegsarchiv igazgatójának, Moritz Gomez de Parientos altábornagynak, - akit Károly főherceg a nemesi felkelés fő szállásmesterének nevezett ki – amelyben megkérte Őt, hogy irányítsa fiai katonai kiképzését. Ez a kérés teljesült, és a két fiú, mintegy fél év alatt elvégzett egy, a számukra előírt tiszti tanfolyamot, amellyel alkalmassá váltak arra, hogy a fő szállásmesteri törzsben tiszti szolgálatot lássanak el. Az eredményes vizsga letétele után gróf Széchenyi Istvánt kinevezték főhadnagynak, és 1809. április 16-án a fő szállásmesteri törzshöz került beosztásra.

Katonai pályafutásának ez időtől fogva, az 1813-ig terjedő ideje alatti tevékenységeiből csak a témánkhöz kötődő fontosabbakról teszek említést a rendelkezésemre álló idő rövidsége miatt.

Gróf Széchenyi István mielőtt megkezdte a katonai szolgálatát, egy rövid ideig Cenken tartózkodott és április 10-i keltezéssel levelet írt Szüleinek, amelyben megköszönte gondoskodásukat. Egy pár sort idézek a levélből: „Mindenem, ami van, vérem és életem, királyomé és hazámé. Csak az a tudat, hogy mindig becsületesen és tisztességesen járok el, maradjon nekem. Amit Szüleimtől tanultam, azt tisztelni és követni fogom” – eddig az idézet.

Szolgálatételre, 1809. április 28-án jelentkezett parancsnokánál, báró Franz Ertel hadmérnök ezredesnél, a győri sánctábor építkezésénél. A reá bízott feladatok ellátásában hamar kitűnt szorgalmával, pontosságával. Gróf Széchenyi István az építkezésen pénztárosként, az egyik bírótól a másikig lovagolt, hogy a munkálatokért, minden munkás után, napi 30 krajcárt fizessen ki. Széchenyi kitűnően végezte munkáját, amit főnöke, Ertel ezredes méltányolt is, és aki az építkezésen részt vevő tisztek munkáját dicsérő beszámolójában, amelyet Gomez altábornagynak írt, név szerint is említi Őt.

Ferenc császár is, értesülve a kitűnő tevékenységéről, a Nádorhoz intézett levelében már 1809. május 6-án megdicsérte Széchenyi Istvánt jó munkavégzéséért.

A sánctábor ugyan időben elkészült, és jól megépített rendszerével komoly védelmet biztosított, ennek ellenére, a sok hadvezetési hiba következményeként, a nemesi hadtest a győri csatában, 1809. június 14-én, a franciák itáliai seregétől vereséget szenvedett. Eugene Beauharnais csapatai a csata során, a bár vitézül védekező, de rosszul irányított, egyesített sereget szétverték, és megszállták a várost.

A veszített csata után az egyesített hadsereg, késő délután, megkezdte a visszavonulást Komárom irányába.

A csata lezajlása után, még június 14-én, Széchenyi István egy hírvivői, futárszolgálati megbízást kapott felettesétől. Tájékoztatnia kellett Johann Gabriel von Chasteler altábornagyot Meskó tábornok hadtestének hollétéről. Széchenyi István a francia csapatok kikerülésével, a Dunán egy csónakban evezve, - annak ellenére, hogy a partórség rálőtt és a csónakja találatot kapott, és az elmerülés ellen is védekezve, - jutott el Komáromhoz, Johann Gabriel von Chasteler altábornagyhoz, akit tájékoztatott Meskó tábornok hadtestének hollétéről. A megkapott tájékoztatás alapján lehetővé vált a két, egymástól elszakított hadtest egyesülésére, június 19-én, mivel a veszített csata után a győri vártól Nyugatra elterülő sánctáborban visszamaradt Meskó József tábornok hadosztályának sikerült szerencsésen kitörnie a körülrésztől. Sikertelenül áttörniük a francia vonalon és így eljutottak és egyesülhettek a Komáromhoz visszavonult főerőkkel. A hadosztály útközben több francia hadifoglyot ejtett és több, francia fogságban levő osztrák hadifoglyot kiszabadított.

A törzs új szálláshelyén gróf Széchenyi István 1809. június 18-a és 24-e között különböző megbízásokat teljesített, de rövidesen, 1809. június 26-án, József nádor kíséretével Pozsonyba ment gróf Széchenyi István is, ahonnan tovább vonultak, mert még 26-án elesett Pozsony is, és így a Dunántúl nyugati és északi része francia megszállás alá került.

Ennek, az V. koalíciós háborúnak a döntő ütközete azonban a Bécstől Északkeletre levő Morvamező síkságon zajlott le, Wagram falu közelében, 1809. július 5-én és 6-án. A csata Napóleon seregének teljes győzelmével végződött. Károly főherceg megmaradt csapataival Északra húzódott, és az osztrákok fegyverszünet megkötésére kényszerültek. A béketárgyalások Magyaróváron folytak, amelyet francia részről Champagny külügyminiszter, osztrák részről Clemens Metternich gróf vezetett. A tárgyalások menete nagyon lassú volt, majd két hónapig tartott. Naponta mentek a gyorsfutárok Schönbrunnba Napóleonhoz és I. Ferenc császárhoz a tatai várba, ahová Bécs elfoglalása után menekült az UDVAR. Napóleon nagy területi engedményeket és óriási hadisarcot kívánt, amit Ferenc császár semmiképpen nem akart megadni. Többször is úgy volt, hogy a tárgyalások megszakadnak és a háború folytatódik. Akkor azonban, amikor Napóleon megfenyegette Ferenc császárt, hogy ha nem teljesíti a kívánságát, akkor a megszállt területeken bevezeti a Code Napoléon-t, azaz megsemmisíti a feudalizmust, és kiáltásba helyezte, hogy a Habsburgok három országát: Ausztriát, Magyarországot és Csehországot, erővel szétválasztja. Erre a fenyegetésre I. Ferenc császár engedett és a két uralkodó meg egyezett egymással a feltételekről és 1809. október 14-én megkötötték a „Schönbrunni Békét”. Az Osztrák Császárság mintegy 150.000 négyzetkilométernyi területet veszített. Elvesztette Krajnát, Triesztet, Karintia déli felét és a Magyarországhoz tartozó Horvátország egy részét, három és félmillió lakosával. Galiciát, a Napóleonnal szövetséges orosz cár kapta meg. Berchtesgaden, Salzburg és az Inn-kerület Bajorországhoz került. Ausztria ezen felül elkötelezte magát, hogy hadseregét 150.000 főre szállítja le, és 85 millió arany frank hadisarcot fizet.

Így végződött az 1809-ben vívott, Magyarországot is érintő háború. A francia megszállás 1809. május 29-től 1809. november 20-ig tartott.

Ezekkel az eseményekkel egy időben, még a béketárgyalások folyamata alatt, 1809. augusztusában, új hadrendbe sorolták a hadsereg alakulatait. Az 1809. augusztus 25-i parancsban a két ifjabb Széchenyi fiút, Pált és Istvánt, a II. tartalékhadtest fő szállásmesteri törzsébe osztották be. 1809. november 12-én, herceg Lichenstein tábornagy levélben értesítette gróf Széchenyi Ferencet, hogy fiai áthelyezéséről intézkedett. Jelezte, hogy Istvánt átveszi a 7. Huszárezredbe, Pál pedig Radeczky altábornagyhoz, az 5. Huszárezredhez kerül.

A békekötés után, 1809. november 20-án a franciák kivonultak az országból. Ezután, pár nappal később, november 24-én, az Uralkodó hazabocsátotta a magyar nemesi felkelés résztvevőit. A vezérkarból csak a két Széchenyi fiút helyezték át a huszárokhoz.

Széchenyi István 1810. január 1-vel kezdte meg szolgálatát a 7. Huszárezrednél, ahol 1811. április végéig teljesített szolgálatot. Ez idő alatt az eddigi tevékenysége megérlelte benne a tisztí hivatás iránti elköteleződést. A 7. Huszárezredből azonban, kérésére, 1811. május 1-jével áthelyezték az I. Ulánuszredhez, amelynek tulajdonosa 1797 óta gróf Maximilian Mervelt altábornagy volt. Az ezred parancsnoka báró Ludwig Wilgelheim ezredes, helyettese gróf Zichy Ferdinánd alezredes, Széchenyi István sógora volt. Az ezredtörzs Csehországban, Pardubitzban állomásozott és gróf Széchenyi István főhadnagyot az alezredesi osztály 1. századába helyezték a 7. szakasz parancsnokaként, melynek állomáshelye Hohenmauthban volt. Parancsnoka, Honorius Thekusch első lovasszázados volt. Az I. Ulánuszredet 1812 januárjában Morvaországba vezényelték. Gróf Széchenyi István százada, az alezredesi osztály 1. századával Gödingbe ment.

Ezzel az ezredmozgással egy időben Napóleon megindította Oroszország ellen a támadást. Az osztrák hadtest is elfoglalta állását Galiciában, Karl Schwarzenberg parancsnoksága alatt, és XII. hadtest elnevezéssel, részt vett az 1812. évi hadjáratban. Széchenyi ezrede azonban nem

vett részt az oroszországi hadjáratban, Magyarországra való áttelepülésre kapott parancsot. Az alakulat 1812. június 5-én indult el új állomáshelyére és július végére érkezett meg, Vadkertre.

Ez idő közben 1812. június 24-én Napóleon és szövetségesei átlépték az orosz határt és Moszkváig nyomultak előre. Az oroszok azonban nem harcoltak a városért, elhagyták Moszkvát, kiűritették és az üresen hagyott város megnehezítette Napóleon helyzetét. Az elégtelen ellátás miatt kénytelen volt október közepén kiadni a visszavonulási parancsot. A háború kimenetelének felsorolását átugorva, jelzem, hogy Napóleon, a visszavonulás során is folytatta a háborúskodást. Ez az állapot nagyon megváltoztatta a hadjárat menetét. A megváltozott hadiállapotban Schwarzenberg tábornagy az erősen megfogyatkozott létszámú csapata miatt 1813. január 30-án kénytelen volt, meghatározatlan ideig tartó fegyverszünetet kötni az orosz hadvezetéssel, Varsóban. Ezt követően 1813 elején már teljesen megváltoztak a katonai erőviszonyok. Poroszország szövetségre lépett az oroszokkal és együttműködve folytatták a háborút Napóleon ellen. Annak ellenére, hogy Napóleon, az egyesült orosz-porosz hadsereget rövid idő alatt kétszer is megverte, - 1813. május 2-án a grossgörscheni és május 20-21-én a bautzeni csatában – a hadviselő felek, osztrák közvetítéssel, hat heti fegyverszünetet kötöttek és béketárgyalásokat kezdtek Prágában.

Időközben Széchenyi István pályafutásában is nagy változás állt be. Az Udvari Haditanács 1813. május 20-i rendeletével Széchenyi Istvánt új beosztásba helyezte herceg Schwarzenberg tábornagy mellé, parancsörtszti feladattal. Széchenyi István parancsörtszti feladatköréhez tartozott a főparancsnok, vagy a vezérkari főnök bizalmas megbízásainak végrehajtása, az írásos, vagy szóbeli parancsok és jelentések eljuttatása az uralkodókhöz és a különböző tábornokokhoz.

Széchenyi István júniusban foglalta el beosztását a Prága melletti főhadiszálláson, Liebenben. Itt hamarosan újból előléptették, 1813. június 25-vel, másod lovasszázadossá, amely határozat július 1-től lépett hatályba. Tehát az új hadművelet végrehajtásában már mint lovasszázados teljesítette feladatát.

Annak ellenére, hogy Prágában még folytak a béketárgyalások, a főhadiszálláson megkezdtek az Új haditerv kidolgozását a franciák elleni háború folytatására. Mivel a béketárgyalások nem jártak eredménnyel, a felek nem tudtak megegyezni a fegyverszünet tartamának lejártáig, Ausztria, 1813. augusztus 12-én megüzente a háborút, a hadiállapot augusztus 18-i beálltával.

Augusztus 20-án a főhadiszállás Komotauba helyezte át székhelyét. Innen Széchenyi István rendszerint Barclay de Tolly és Peter Wittgenstein orosz tábornokokhoz juttatta el a főparancsnoki rendelkezéseket.

A főhadiszállás 1813 augusztusában többször változtatta szálláshelyét. Augusztus 22-én Zöblitzbe települt át, ahol kiadták a parancsot a hadsereg minden oszlopa számára a következő napi tevékenységre. A főparancsnok, Barclay de Tolly lovastábornok és Kleist tábornok 2. oszlopa számára Sayda elérését és az összeköttetés fenntartását Wittgenstein 1. oszlopával, szabta meg. Ezt a rendelkezést Széchenyi István juttatta el a tábornokokhoz. A főhadiszállás azonban újból áttelepült, 23-án Mittelsaydába, 24-én, Reichstadtba.

Augusztus 24-én a három uralkodó jóváhagyta, már Komotauban, a drezdai hadműveleti irányt. Az irányváltást a csapatok, a rossz időjárás miatt csak késéssel tudták végrehajtani, ami megnehezítette a parancs végrehajtását.

Széchenyi István ebben az időben két fontos küldetést látott el, amelyeket a rossz, esős időben, köpeny nélkül – amelyet korábban elraboltak tőle és képtelen volt helyette másikat szerezni – kellett végrehajtania. Először Wittgensteinhez kellett lovagolnia, innen Barclayig, az orosz-porosz csapatok parancsnokához, tőle, gróf Pahlen, orosz lovas hadtestparancsnokhoz lovagolva, 3 nap és 3 éjjel folyvást ázott, aminek eredményeként átfázott, így beteg lett. 24-én újabb fontos küldetést kapott, sürgőnyt kellett elvinnie a Császárnak Postelbergbe. 25-én ért vissza, már nagy betegen, de tovább teljesítette parancsóri kötelességét.

A háborús csatározások Drezdáért folytak, azonban a drezdai csata első napján, augusztus 26-án, nem dőlt el ki lesz a győztes fél. A második nap sem volt eredményes a szövetséges haderő számára, elég nagy veszteséget szenvedtek el. A nagyobb veszteség elkerülése érdekében a Haditanács visszavonulást rendelt el a Csehországban lévő Eger-völgyébe. A visszavonulás végrehajtásánál nagy károkat okozott, hogy Barclay de Tolly tábornok nem a csapata számára kijelölt útvonalon haladt, ami nagy veszteségeket idézet elő. A visszavonuló sereget végül herceg Württemberg orosz tábornok csapatai mentették meg azzal, hogy utat törve Peterswaldnál megelőzték Vandamme francia tábornok erőit. Végül az orosz, porosz és osztrák csapatok augusztus 29-én és 30-án Kulmnál megverték Vandemmet és dogságba ejtették Őt alakulatainak egy részével. A drezdai vereséget némileg enyhítette, hogy az északi hadsereg már korábban, augusztus 23-án vereséget mért Qudinot francia marsallra. Augusztus 26-án pedig a sziléziai hadsereg mért vereséget Macdonaldra, Katzbach mellett. Ezek a győztes csaták nagyban meggyengítették Napóleon seregét.

A drezdai csata napjaiban Széchenyi István betegsége tovább erősödött, lázasan látta el szolgálatát. Ezt tapasztalva, Schwarzenberg tábornagy augusztus 29-én parancsot adott a beteg parancsörtszt kórházba szállítására. Széchenyi Istvánt Teplitzből Prágába szállították, a tábori kórházzá berendezett „Vörös Ház” nevű fogadóba. A kórházi kezelés hatására állapota gyorsan javult. A lábadozó Széchenyi István sokat vitatkozott az étteremben porosz tisztársaival katonai, politikai kérdésekről. Egy alkalommal, szeptember elején, egy ilyen, barátinak nevezhető, betegtársakkal való együttlét alkalmával, tette meg azt a – politikai éleslátásáról bizonyosságot tevő – kijelentését a többi jelenlevő előtt, amelyben, az Osztrák Monarchia jövőjének alakulását vázolta fel. Egy porosz betegtársa, - aki tulajdonképpen egy Leurs fedőnevű osztrák besúgó volt, - feljegyezte szavait, és egy év múlva a rendőrségnek jelentette, egy 1814. december 22-én kelt levélben.

Ez a jelentés még az I. világháború kitörése előtt, elhangzása 100. évfordulóján, nyilvánosságra került, August Fournier „Die Geheimpolizei auf dem Wiener kongress. Eine Auswahl aus ihren Papieren” című munkájában, amely Wien-Leipzig, 1913. kiadásban jelent meg.

Magyarországon már az I. világháború második évében, Weber Arthur: „Adalékok gróf Széchenyi István életéhez” címmel, a Történelmi Szemle 1915-ös kiadványában közli a német nyelvű jelentést, amely, még ekkor sem kap nagyobb visszhangot.

Ács Tibor „Széchenyi katonáévei” című könyvében, már fordításban idéz a jelentésből: „Ausztria ezekben a napokban pusztá fennmaradásáért küzd, a győzelmei, és előrehaladásai ellenére, szét kell alkotó elemeire hullania. Minden nap jobban közeledik felborulásához és ennek egy évszázadon belül be kell következnie, mert Ausztria egyes részei egyenlőtlenek és közeledés helyett minden órában mindinkább távolodnak egymástól.” Leurs ugyan e kijelentés közlése után megjegyzi, hogy szerinte ez a vélemény eredetileg gróf Széchenyi Ferencről származik. A feljelentő ezzel a megjegyzésével azonban nem csak Széchenyi Istvánt, de az édesapját, Széchenyi Ferencet is kedvezőtlen színben tünteti fel. A jelentésében a besúgó közli továbbá azt is, hogy Széchenyi elismeréssel szól Prágáról, mert a városban 14 ezer szövetséges és francia sebesültet, - nagy szeretettel – ápolnak. Leurs a jelentésében kitér arra is, hogy Széchenyi István a jelenlegi állapotban a Habsburg Dinasztia magyarországi tevékenységét helyesnek tartja, támogatja. Ezek szerint Széchenyi István a Habsburg Dinasztiára semmi féle negatív megjegyzést nem tett tehát, mert a jelentésíró jelezte volna. Mégis mérlegelés tárgyává kell tennünk azt a tényt, hogy Széchenyi István katonai pályája jövőjét illetően, negatívan befolyásolta-e ez a kémjelentés, vagy az előléptetésének mellőzése más dolgoktól függött.

Annyit azért lesűrhetünk ebből a feljelentésből, hogy akkor sem volt biztonságosabb az őszinte véleménynyilvánítás még egy egységesnek tűnő, egy nézetet vallónak gondolt, katonatárs előtt sem, mint a későbbi időkben. Felvetődik a kérdés, hogy Széchenyi Istvánt megfigyelés alatt tartották-e, vagy csak egy kém került a társaságába.

Széchenyi Istvánnak ez a kijelentése nem maradt „elszállott szó” a porosz kémnek „köszönhetően”, az idő azonban igazolta állásfoglalása helyességét.

Széchenyi István a gyógykezelések hatására hamar visszanyerte egészségét és így, már 1813. szeptember 8-án bevonulhatott a teplitzi főhadiszállásra, szolgálattételre, ahol, mint tudjuk, nagy feladatok vártak rá, amelyeket sikeresen hajtott végre.